■ כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות ■

בסוד שיח

■ בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת בחוקותי ■ לב בעומר ■ טו"ב אייר ה'תשע"ט ■ 22.05.2019 ■ גליון מס' 532 ■

תפוצה לכל קהילות ישראל

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

מרובים העושים את התורה
לפי הכתוב: "ורדפו מכם חמישה מאה" החשבון הוא שהאחד ירדוף עשרים, ובהמשך אומרת התורה: "ומאה מכם רבבה ירדופו"...
המשך בעמי 2

שוויית קיץ
מכבדים אותי לברך ולספור את ספירת העומר קודם הציבור כנהוג. באחד מימי חול המועד שכחתי לספור ספירת העומר...
המשך בעמי 3

"מדוע על נשים לכסות את גופן ושיערן?"
"סערת כיסוי הראש" העלתה שוב את לכותרות את התהיות והמבוכה, שלא לומר חוסר הידע והבורות, לגבי כללי הצניעות...
המשך בעמי 5

קודש להי
במעמד הסנה הקב"ה מבקש להודיע למשה שהגאולה הקרובה היא איננה הסופית, ולכן יהיו עוד צרות וגלויות עד שתושלם...
המשך בעמי 5

סיפור לשבת
גשם של דולרים
בערב שבת אחד, בסוף עונת הסתיו, שלחה אותה סבתה למרכז העיר, כדי לגבות סכום כסף בערך של כמה מאות דולרים....
המשך בעמי 6

שביבים
■ שומרים טובים
■ לפיים את מסדר הקידושין
■ "אם בחוקתי תלכו"
המשך בעמי 7

ושממו עליה אויבכם היושבים בה

/ הרב אהרון כץ*

בתוך פרשת הקללות הכתובות בפרשת בחוקותי בהן מוזהרים ישראל שבל ילכו קרי עם הקדוש ברוך הוא,מצויים הפסוקים (ויקרא פרק כו): (לא) וְנָתַתִּי אֶת־עָרֵיכֶם חָרְבָּה וַהֲשִׁמֹתִי אֶת־מִקְדְּשֵׁיכֶם וְלֹא אָרִיחַ בְּרֵיחַ נִיחֹחֲכֶם: (לב) וַהֲשִׁמֹתִי אֲנִי אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ אֹיְבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים בָּהּ.
הקביעה שהארץ תהיה שממה ואף אויבי האומה ימצאו אותה כשוממה, נראית כחלק מקללות פרשה זו. אך גדולי הפרשנים [וראה רש"י במקום] מצאו בקטע זה "קללה" שהיא יסוד לגאולתן של ישראל.

ר' משה בן נחמן המוכר לכל בכינויו הרמב"ן, בעת שסבב ברחבי ארץ ישראל וראה את הארץ בלתי מיושבת ובלתי פורחת, קבע שזו בשורה גדולה לכל הגלויות. הדבר הזה בא לידי ביטוי עוד קודם לכן, בכותבו את פירושו לתורה לפרשת השבוע שלנו. בתוך פירושו הרחב לפסוק ט"ז בפרק כ"ו: אַף־אֲנִי אֶעֱשֶׂה־זֹּאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בֶּהָלָה אֶת־הַשַּׁחֶפֶת וְאֶת־הַקַּדַּחַת מְכַלּוֹת עֵינַיִם וּמְדִיבַת נָפֶשׁ וּזְרַעְתֶּם לָרִיק זַרְעֲכֶם וַאֲכָלֻהוּ אֹיְבֵיכֶם, כתב הרמב"ן:

"ואלה דברים יבטיחו בגאולה העתידה הבטחה שלמה יותר מכל חזיונות דניאל. וכן מה שאמר בכאן (בפסוק לב) ושממו עליה אויביכם, היא בשורה טובה מבשרת בכל הגליות שאין ארצנו מקבלת את אויבינו, וגם זו ראיה גדולה והבטחה לנו, כי לא תמצא בכל הישוב ארץ אשר היא טובה ורחבה ואשר היתה נושבת מעולם והיא חרבה כמוה, כי מאז יצאנו ממנה לא קבלה אומה ולשון, וכולם משתדלים להושיבה ואין לאל ידם".

ארץ ישראל שבניה גלו ממנה אינה מאפשרת יישוב של ממש למבקשים להתיישב בה במקום בניה. הדברים באו ביתר תוקף בפירושו בספר ויקרא פרק י"ח פסוק כ"ה: וַתִּטְמָא הָאָרֶץ וָאֶפְקֹד עֲוֹנָהּ עָלֶיהָ וַתָּקִא הָאָרֶץ אֶת־יֹשְׁבֶיהָ. וכתב שם הרמב"ן: "והנה הארץ שהיא נחלת השם הנכבד תקיא כל מטמא אותה ולא תסבול עובדי ע"ז ומגלים ערויות". והוסיף שם הרמב"ן בדברים עמוקים בעובדה שאין קיום מצוות מלא אלא בארץ ישראל וכתב: "ואומר (דהי"א כב יח) ונכבשה הארץ לפני השם ולפני עמו, וכי תעלה על דעתך שישראל מכבשין את הארץ לפני המקום, אלא כל זמן שהן עליה כאילו היא מכובשת הא אינם עליה אינה מכובשת."

גישתו זו של הרמב"ן ביחס לגאולתן של ישראל הביאה אותו לכתוב חיבור שלם בשם ספר הגאולה (נדפס בכתבי הרמב"ן מהדורת הרב חיים דוב שעוול, בהוצאת מוסד הרב קוק עמ' רס"א - רצ"ה). ספר זה נפתח בהצהרתו של הרמב"ן "אומר כי חייבים אנו לחזק מתניים לאמץ כח מאד לדעת לעות את יעפי הגלות דבר הגאולה".

כאן ראויה לציון העובדה כי הרמב"ן הנאמן להשקפתו בעניין החיוב לעשות מעשה של גאולה, קם בשנת כ"ז לאלף הששי (1167) בהיותו בן שבעים ושלש ועלה לארץ ישראל. הרמב"ן הקדיש דברים בדרשתו בעכו על עלייתו זו. דרשה זו שהייתה סמוכה לעלייתו לארץ בעכו, וניתנה בראש השנה, עסקה בענייני ראש השנה, תקיעת שופר ותשובה ואז עבר הרמב"ן לדון בענייני חובת הדיור בארץ ובתוך דבריו אמר: ..."שאין יום הכיפורים מכפר אלא על השבים בתשובה, והתשובה חסד גדול על הבריות אבל עונש גדול הוא להם, שבזמן שאדם חוטא לא עבר על רצון בוראו אלא שעה אחת בשעת החטא, וכשהוא עומד במרדו ואינו שב בתשובה נמצא כל ימיו מכעיס לשם ואינו חושש לעשות רצון בוראו כלל, ...נמצא קרובן של ישראל אצל הקב"ה הוא הגורם להם ריחוק וגלות וכל עונש, וכל שכן הזוכים לישב לפני הקב"ה בארצו שהם כמו רואי פני המלך, ואם זהירים בכבודו טוב להם ואשריהם,

ואם ממרים בו אין לך מרד גדול מזה ואוי להם יותר מכל אדם שהם עושין מלחמה עם המלך בפלטין שלו ומכעיסין אותו בפניו, ..., ומהו הענין הזה ארץ ה', וכי אין כל העולם ארץ ה', הכל ברא והכל יצר והכל שלו, אלא יסוד הדבר הזה בפסוק שאמר בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם וגו' כי חלק ה' עמו וגו', והענין כי השם הנכבד ברא שמים וארץ ושם כח התחתונים בעליונים, ונתן על כל עם ועם בארצותם לגוייהם כוכב ומזל ידוע כאשר ידוע בספר האצטגנינות, וזהו שנאמר אשר חלק ה' אלהיך אותם וגו' .....והשם ית' הנכבד הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים לכל העולם, **אבל ארץ ישראל אמצעות העולם ואמצעות הישוב היא נחלת ה' מיוחדת לשמו...** והנה בחוצה לארץ אע"פ שהכל לשם הנכבד, אין הטהרה בה שלימה בעבור המשרתים המושלים עליה, והעמים תועים אחרי שריהם לעבוד גם אותם, וזהו מאמרם של רבותינו ז"ל שאמרו (כתובות ק"י ב') כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה שנאמר לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים, וכתיב כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים, ...חביבה עלי בת קטנה בארץ ישראל מסנהדרי גדולה בחו"ל, ובתוספתא דע"ז (פ"ה) הרי הוא אומר ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלהים ואומר לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים. ולפיכך אמרו בספרי וירשתה וישבת בה ושמרת לעשות ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות, וכך היא שנויה בתוספתא דע"ז. **וזהו מה שהוציאני מארצי וטלטלני ממקומי, עזבתי את ביתי נטשתי את נחלתי, נעשיתי כעורב על בני אכזרי על בנותי, לפי שרצוני להיות טלטול שמתי פעמי לארץ הקדושה**. הדר העולם ארץ ישראל, הדר ארץ ישראל ירושלים, והדר ירושלם בית המקדש, הדר ביהמ"ק בית קדשי הקדשים, הדר בית קדשי הקדשים מקום הכרובים ששם השכינה שנאמר ונועדתי לך שם ודברתי וגו', ...ואומר קול צופיך נשאו קול יחדו ירננו כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון, אמן וכן יהי רצון. גישתו זו של הרמב"ן הביאה אותו לקביעה כי מצוות יישוב ארץ ישראל וכיבושה היא מצוות עשה מן התורה הנוהגת בכל זמן ונדרשת על פי הפסוק "והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה. וקבע בהשגותיו לספר המצוות של הרמב"ם (מצוה ד') "שנצטוינו לרשת הארץ אשר נתן ה' יתעלה לאבותינו, לאברהם ליצחק וליעקב ולא נניחנה ביד זולתינו מן האומות ולשממה.

שיטתו הברורה של הרמב"ן בעניין מצוות יישוב ארץ ישראל לא מצאה המשך ברור בין חכמי ישראל. רק כשש מאות שנה אחרי דבריו של הרמב"ן, השתמשו בהם תלמידי חכמים גדולים מבשרי הציונות בכתביהם על מנת לעשות מעשים ופעולות בעניין יישוב הארץ. הנושא ראוי למחקר רחב.

הפסוק בו פתחנו מאמר זה "ושממו עליה אויבכם" פורש א"כ על ידי הרמב"ן כבשורה לישראל.

אכן לא כל פרשני המקרא הלכו בדרך זו. ויש שציינו ששממת הארץ היא אכן מידה קשה לישראל. וראו את פירושו של האבן עזרא לפסוק זה.

שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול.

*הרב אהרן כ"ץ. ממלא מקום רב העיר רמת גן.

מרובים העושים את התורה

/ הרב יעקב הלוי פילבר

לפי הכתוב: "ורדפו מכם חמישה מאה" החשבון הוא שהאחד ירדוף עשרים, ובהמשך אומרת התורה: "ומאה מכם רבבה ירדופו" לפי החשבון הזה האחד ירדוף מאה, ועל כך שואל רש"י: "וכך הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר אלא 'מאה מכם שני אלפים ירדופו?". ומסיק מכאן רש"י: "אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה למרובין העושין את התורה". לפי הכלל הזה הרי ככל שכמות לומדי התורה גדילה כך צריכה התוצאה הרוחנית להיות מקיפה יותר, וניצחון האמונה על הכפירה היה צריך להראות יותר בשטח, אך לא תמיד כך הדבר. הנה רבי יוחנן בן זכאי כשראה שהחורבן קרב ובא, בניסיונו להציל את שארית הפליטה, ביקש את "יבנה וחכמיה", קומץ קטן של לומדי תורה, וממנה החל לשקם את "עולם התורה" שחרב. ואכן בתחילת דרכו של ריב"ז האירה לו ההצלחה פנים, יבנה הפכה למרכז התורה וחכמיה למנהיגות הרוחנית של שארית הפליטה, וכך נמשך הדבר עד ימיו של רבי עקיבא, אשר העמיד תלמידים הרבה כמו שמסופר במסכת יבמות [סב ב]: "שנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת ועד אנטיפרס" והנה לא זו בלבד שהכמות התורנית הגדולה הזו של רבי עקיבא לא גרמה לפריחת התורה אלא התוצאה היתה הפוכה ש"כולם מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם".

ורבים שואלים: הרי רבי עקיבא, רבם של אותם עשרים וארבעה אלף תלמידים, הוא שאמר [ספרא קדושים פ"ב]: "ואהבת לרעך כמוך - זה כלל גדול בתורה", ובוודאי תלמידיו התחנכו על הכלל הגדול הזה, ורוממות 'אהבת ישראל' היתה בגרונם, ואם כך כיצד בשעת מבחן לא היו תלמידיו אלו נאמנים לדגל האהבה שאותו נשאו ברמה, ולא נהגו כבוד זה לזה? ראיתי הסבר יפה של הרבי מלובאויץ רמ"מ שניארסון [ליקוטי שיחות, ל"ג בעומר] שביאר על פי הכלל [במד"ר פר' כא]: "כשם שאין פרצופיהם דומים זה לזה, כך אין דעתן שווין זה לזה", ובוודאי כלל זה חל גם על תלמידי רבי עקיבא, שכל אחד ואחד השיג את תורתו של רבו לפי דרכו ודעתו, אבל כל אחד מהם לאחר שלמד מר"ע החליט שהאמת היא רק כפי שהוא הבין את דברי רבי עקיבא והוא הפירוש האמתי, וכאשר שמע שחברו מוסר את דברי רבם באופן שונה, החליט שהאחר מסלף את דברי הרב, ואם כך איך אפשר לנהוג בו כבוד, אדרבא יש לגנות אותו. ומכאן באה הפסילה והמידור שנהגו זה בזה. והנה

דווקא רבי יוחנן בן זכאי, שידע שאין בעבודת ה' "קו" אחד שכולם צריכים ללכת רק בו ולהכיל את דעתו של כל אדם גם היא שונה שונה מחברו, הוא שבקש מתלמידיו שכל אחד יבקש את דרכו הייחודית לפי הבנתו האישית, ועל כן אמר לחמשת תלמידיו [אבות פ"ב יג]: "צאו וראו איזו דרך טובה שידבק בה האדם" וכל אחד מהם החזיר לו תשובה אחרת. האחד 'עין טובה', האחר 'חבר טוב', השלישי 'שכן טוב', הרביעי 'הרואה את הנולד', והאחרון 'לב טוב', ורק בדרך זו, לאפשר לכל תלמיד מרחב רוחני משלו, הצליח רבי יוחנן בן זכאי לשקם מחדש את 'עולם התורה' שלאחר החורבן. ואף רבי עקיבא לאחר שראה את הכישלון של עשרים וארבעה אלף תלמידיו, בבואו לשקם מחדש את מפעלו התורני, התחיל בשבעה תלמידים וציווה עליהם: "ראשונים לא מתו אלא מפני שהייתה עיניהם צרה בתורה זה לזה - אתם לא תהיו כן" [קה"ר יא]. כי רק חבורת לומדי תורה ה'מפרגנת' זו לזו ומכבדת האחת את זולתה רק היא המסוגלת להצליח.

וכמו בימי רבי עקיבא גם אנו בזמן הזה, אחרי חורבנו של 'עולם התורה' בשואה שפקדה את עמנו, שוב היה עולמנו שמם מתורה עד שהתחוללה המהפכה התורנית של דורנו שמילאה ארץ ישראל תורה, אבל הלקח של תלמידי ר"ע צריך לעמוד כל הזמן לנגד עינינו, ולדעת שהצלחתה של מהפיכה זו מותנת רק אם לומדי התורה ינהגו כבוד זה לזה, ועיניהם לא תהיה צרה בתורה זה לזה. וגם מי שאינו ב"קו" שלהם יש לנהוג בו כבוד. ויתקיים בנו תפילתו של רבי אלימלך מליזנסק: "ותצילנו מקנאת איש מרעהו ולא יעלה קנאת אדם על לבנו ולא קנאתנו על אחרים. אדרבא, תן בלבנו שנראה כל אחד מעלות חברנו ולא חסרונם ושנדבר כל אחד את חברו בדרך הישר והרצוי לפניך, ואל יעלה שום שנאה מאחד על חברו חלילה".

שו"ת קיץ הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

רב ששכח לספור ספירת העומר

(התפרסם בעבר וכעת נוסף מן החדש)

שאלת ב. ש. ק: שלום כבוד הרב וקיץ בריא! בבית הכנסת שבו אנו מתפללים אני נחשב לדמות תורנית, על אף שאינני רב באופן רשמי.

בדרך כלל מכבדים אותי לברך ולספור בקול רם את ספירת העומר קודם הציבור כנהוג.

דא עקא שבאחד מימי חול המועד - לצערי הרב - שכחתי לספור ספירת העומר ולא נזכרתי בכך עד צאת הכוכבים ביום שלמחרת, ומשום כך איני יכול לספור מעתה את ספירת העומר עם ברכה.

אם אני אסרב להתכבד מעתה בספירת העומר בבית הכנסת, הדבר יעורר חשד ואצטרך לגלות שהפסדתי תפילת 'מעריב' במניין. כתוצאה מכך, תיגרם לי בושה רבה ומבוכה רבתי. האם יש פתרון למצב זה?

תשובה: אכן נפסק בשולחן ערוך[א] שמי ששכח יום אחד מלספור ספירת העומר ולא נזכר עד למחרת אחרי צאת הכוכבים לא יוכל לספור מעתה בברכה מאחר ויש לחוש לדעת הבעל הלכות גדולות[ב] שמעתה לא יוכל לקיים את מצוות ספירת העומר, שמצווה זו דורשת רצף ועקביות משום שכתוב בה 'תמימות', ומכיוון שלא ספר יום אחד שוב לא סופר, דחסר ב'תמימות'.

אמנם, מכיוון שהרבה ראשונים חולקים על דעתו, וסוברים שעל אף ששכח יום מלספור יכול להמשיך ולספור (עם ברכה), פסק השולחן ערוך שבמקרה כגון זה ששכח יום אחד לספור, ימשיך לספור את ספירת העומר, דיש לחוש לדעת רוב הראשונים, אך יספור ללא ברכה כי יש לחוש לדעת הבעל הלכות גדולות ומשום 'ספק ברכות להקל' שהרי הברכות אינן מעכבות את קיום המצווה[ג].

היתר משום 'כבוד התורה'

אמנם בנידונך, שהדבר נוגע ל'כבוד הבריות' ואין אפשרות להתחמק מכך, דן בשו"ת 'שבט הלוי'[ד] להתיר ולהמשיך לספור עם ברכה, ולסמוך על דעת רוב הראשונים החולקים על דעתו של ה'בעל הלכות גדולות' בפרט במקום 'כבוד התורה וכבוד הציבור'[ה].

אולם הגאון הרב אשר וייס שליט"א נוטה לחלוק על הוראה זו, משום שמי יימר לן שגם זה נכלל בכלל 'בושה וכבוד הבריות' ומצאנו לגדולי הפוסקים שלא חששו מלהודות שטעו בתפילתם וקשה לדמות מילתא למילתא בעניין זה, עיין תוכן דבריו בהערה[ו].

ואיני רוצה להכנים ראשי בין ההרים הגדולים אך דעתי העניה נוטה לדעת ה'שבט הלוי' להיתר[ז] שאכן פעמים מציאות זו יכולה להוות פגם בכבוד התורה וכבוד הבריות והכל לפי המבייש והמתבייש, ועיין בהערה[ח] (ועיין לקמן הערה י"א שאין לומר שמפסיד בכך מי מהקהל שדילג יום אחד ומכוון לצאת בברכת הש"ץ)

עצה של ה'בית הלוי'

אפשרות נוספת במקרה זה היא, לגשת לאחד ממתפללי בית הכנסת שיש לך קשר קרוב אליו ואין לך אי נעימות לגלות את אזנו ששכחת יום אחד מלהתפלל 'מעריב'..., ולבקש ממנו שבזמן ספירת העומר לא יברך את הברכה, אלא יצא ידי חובה בברכה שאתה תברך בעבורו, וכך תוכל לברך בציבור[ט].

אמנם יש שפקפקו בעצה זו וטענו[י] שמי שדילג יום אחד ומשום כך אינו יכול יותר לברך על ספירת העומר, אינו יכול לברך עבור אחרים ולהוציאם ידי חובה בברכה, שהרי הוא אינו 'בר חיובא'

במצווה זו[א].

אולם נראה שמאחר שיש רבים מהפוסקים שכותבים שעצה זו כן נכונה, ובלאו הכי דעת רוב הראשונים שגם מי שדילג יום אחד יכול להמשיך לספור עם ברכה, שפיר יש לסמוך על עצה זו[ב].

עצת רבי יהודה צדקה זצ"ל

עצה נוספת קראתי בשיעורי הראשון לציון[ג] הרב יצחק יוסף שליט"א מאת ראש ישיבת פורת יוסף רבי יהודה צדקה זצ"ל שיכול הרב לברך בקול הרם ולאחר שיאמר 'ברוך אתה ה' והקהל עונה 'ברוך הוא וברוך שמו' יאמר בלחש לעצמו 'למדני חוקיך' ולאחר מכן ימשיך בקול 'מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצוונו על ספירת העומר' ונמצא שלא בירך לבטלה, אך נראה שעצה זו נכונה בעיקר בקרב בני ספרד ששם אכן הקהל עונה 'ברוך הוא וברוך שמו' אולם בקרב בני אשכנז שלא ראינו שהש"ץ מסיק את ברכתו כדי לתת לציבור שהות לענות 'ברוך הוא וברוך שמו' אין זה מועיל, ועוד יש להעיר על עצה זו שמצוי מאוד שיש בקהל מי שדילג יום אחד ומכוון לצאת בברכת הש"ץ, ובהנהגה זו מפסידו.

והנה בשיעורי הראשון לציון[ד] הרב יצחק יוסף שליט"א דן בשאלה זו ופתח את השיעור במעשה שהיה ואעתיק מתוך עלון 'בית מרן' את פתיחת השיעור:

> השבוע – ביום העצמאות – הלכתי למסור שיעורים במשך כל היום, בכל רחבי הארץ, בכל מקום עשו יום שכולו תורה, ולא יכלתי להתפלל ערבית מיד בתחילת הלילה, ולכן ספרתי את העומר בתחילת הלילה, וחשבתי בלבי שכשאגיע לירושלים אתפלל ערבית. וכשהגענו מאוחר בלילה לירושלים, מצאתי מניין לערבית בבית כנסת מסויים, והנה ניגש אלי אברך אשכנזי, וביקש ממני שאפטור אותו בברכת הספירה כי הוא לא ספר יום אחד. ואם הייתי אומר לו שכבר ספרתי, יראה לו מוזר שספרתי לפני התפילה, אבל מצד שני שאני אברך על הספירה עבור מי שכבר ספר (א"ה: לכאורה צריך לומר 'עבור מי שלא ספר') יש בזה מחלוקת בפוסקים כפי שנבאר, ולכן טוב שלא לעשות כך, ועל כן התחמקתי, ואמרתי לו מכיוון שהוא אשכנזי, עדיף שביקש (נדצ"ל 'שיבקש') מאשכנזי שיברך לו כפי המבטא שלהם.

ולאחר מכן הולך ומביא את מח' האחרונים דלעיל הערות ט' וי', ולכאורה תמוהים הדברים שעד כאן לא נחלקו האחרונים הנ"ל אלא כאשר מי שדילג יום אחד רוצה לברך עבור מי שלא דילג, ובזה אכן יש לדון האם הוא נחשב בר חיובא או לא, אך בנידון דיליה שמדובר במי שלא דילג (אבל כבר קיים בערב זה את מצוות ספירת העומר) שיברך עבור מי שכן דילג, אין כלל צד לומר שיוכל לברך עבורו, שאם הוא בעצמו אינו יכול לברך עבור עצמו על אחת כמה וכמה שאחר לא יוכל לברך עבורו (אחר שכבר בירך וספר ודו"ק.

א - סימן תפ"ט סעיף ח'.
ב - מובא בתוספות במסכת מנחות סו.
ג - וע"ע בתוס' במסכת מגילה כ: שמבואר שהיא גופא דעת הבה"ג להמשיך לספור ללא ברכה, ועמד על כך הגר"א בביאורו לשו"ע שם, ועיין בזה בשו"ת בית דוד או"ח סימן רס"ז.
ד - ח"ג סימן צ"ו.
ה - וי"ע אם יש בכך היתר גם לדעת השו"ע סימן רט"ו שברכה לבטלה הוא איסור דאורייתא, וי"ע בשו"ת יביע אומר בתשובה לגבי ברכות 'פדיון הבן' היכא שהבן לא בכור והאב אינו יודע (שו"ת יבי"א ח"ח יו"ד סימן ל"ב) ומשם תמצא בארה (ויש לומר שנעשה ס"ס, ספק שמא הלכה כרוב הראשונים שכל יום היא מצווה בפני עצמה, ואת"ל כבה"ג שמא ברכה לבטלה הוא דרבנן וכבוד הבריות דוחה, אך הוא כבר ס"ס על הברכה עצמה, ולא על המצווה, ובסימן ר"י במ"ב מבואר שא"א לברך ע"פ ס"ס, עיין 'משמרת חיים' ענייני ברכות. אולם לפי המבואר ביבי"א הנ"ל לגבי ברכת פדיון הבן יש להקל גם לבני ספרד)
ו - וז"ל בדילוגים (מתוך תשובה המופיעה באתר 'תבונה') 'וראיתי בשו"ת שבט הלוי ח"ג סימן צ"ו אות א' שדן ממש בשאלה זו, ברב ששכח יום א' וכתב להתיר לו לברך בקול דכיון דיש פוסקים שמקילים בזה משום כבוד התורה וכבוד הציבור יש להקל...אך באמת נראה עיקר דקשה להקל בזה ובפרט די"א דברכה לבטלה איסור תורה היא, ודו"ק.
ומה שכתב עוד דיש שהקילו לספור אף בשכח יום אחד נגד דעת השו"ע, לא ידעתי למי הכונה, וראיתי בשו"ת דברי משה להגר"מ הלברשטם שליט"א (זצ"ל) בסימן כ"ט שהביא בשם הגרמ"א פריינד זצ"ל שסיפר שהדברי חיים הורה בזה לספור בברכה נגד דעת השו"ע. ולכאורה תמוהים הדברים, ומי יהין לחלוק על השלחן ערוך כאשר הרמ"א לא חלק עליו, וגם מגיני הארץ מגן אברהם ומגן דוד הסכימו לדבריו, וכבר כתבו האחרונים דכל הפורש מן השולחן ערוך כפורש מן החיים (שו"ת צמח צדק סי' ס"ט ועבודת הגרשוני סימן מ"ח) ודברי כתורת משה רבינו (שו"ת פני יהושע סי' נ"א), ועיין בשו"ת אבקת רוכל אהע"ז סי' י"ז שכתב הב"י דבית דינו כבית דין הגדול של לשכת הגזית וכל החולק עליו חייב בנידוי, וק"ו בדורות האחרונים לא נהגו אף גדולי הגדולים לסור מפסקי השו"ע כאשר אהרן וחור תומכים בידיו מזה אחד ומזה אחד. וגם עצם ההנחה דיש בזה בושה וכבוד הבריות צריך עיון וקשה לדמות בענינים אלה מילתא למילתא, וגדולי עולם כמו הגה"ק מבוטשאטש ובעל שואל ומשיב כתבו בספריהם בענותנותם הגדולה בכמה וכמה מקומות ששכחו וטעו בתפילותיהם הק', ואף שבודאי אין זה נעים ונחמד צ"ע אם זה מוגדר לפי ההלכה כבזיון.
ואף אם נניח דאמנם בזיון יש כאן ראה נא מה שכתוב בספר מדרש פנחס מהצה"ק ר' פנחס מקוריץ תלמידו הגדול של הבעש"ט אות תשי"א שפעם אחת שכח אחד מימי הספירה ואף שנקט עיקר להלכה דיכול לברך להוציא אחרים ידי חובתן לא עשה כן אלא שמח בטובה הגדולה שזכה לשפלות כזו שהגיע לו, כך נהג והרגיש צדיק נשגב זה. ....סו"ד מחד גיסא יש מקום להקל והמחמיר תבא עליו ברכה. אך בני"ד שמדובר בקהילה שרבים מחבריה אינם מדקדקין במצוות ויש חשש שאם הרב לא יספור בקול יביא הדבר לרפיון בדקדוק במצוות אצל חלק מבני הקהילה ודאי שיש מקום לסמוך להקל, עכת"ד, ובאשר למה שכתב אודות דברי השבט הלוי שיש גדולים שעשו מעשה לספור שאר הימים בלא ברכה גם ללא 'כבוד הבריות' - עיין בזה בספר פסקי תשובות סימן תפ"ט הערה 99.
ז - ונוראות נפלאתי על מה שכתב הרב אופיר מלכא שליט"א בספרו 'הליכות מועד' (פרק י"א דיני ספירת העומר הערה ס"ד) לאחר שכתב שיש לסמוך על השבט הלוי בצירוף סמך נוסף, שלאחר אותה פעם שנזקק לספור עם ברכה מחמת הבושה, מעתה והלאה ימשיך לספור עם ברכה אף אם כבר אינו סופר בפני הציבור כיוון שאם לא יעשה כן נמצא שמגלה למפרע שלא עשה כהוגן כשיברך על הספירה בציבור עכת"ד, ודבריו צריכים עיון רב, שהרי עיקר ההיתר מבוסס על 'כבוד התורה' וזה שייך רק באותה פעם שאכן נקלע למציאות כזו, אבל משום כך לומר להמשיך ולברך בכל יום עוד ועוד סמך ברכות לבטלה נגד דעת השו"ע מאן דכר שמיה? וכן מה שהטעים את דבריו דאל"כ ימצא למפרע שלא נהג כהוגן, איני מבין כלל, שהרי באותו פעם נהג כהוגן משום 'כבוד התורה' אך בפעמים אחרות אין היתר, סוף דבר איני מבין כלל את דבריו וצ"ע.
ח - הנה מלבד שגם הגר"א ויים שליט"א בסוף דבריו מסכים שיש מקום להקל במקום דחק גדול, עיין בבה"ל ריש סימן צ"ב לגבי ש"ץ הנצרך לנקביו, וכאן עדיפא טפי שהרי לרוב הראשונים ממשיך לספור עם ברכה אע"פ שדילג יום אחד, וא"כ לרוב הראשונים אין זו ברכה לבטלה, ובאשר למה שטען הגר"א ויים שליט"א שמי יימר לן שגם זה נחשב בושה וכבוד הבריות - עיין תשובת החת"ס או"ח סימן קנ"ז שפעם אחת חלה בתשעה באב ומשום כך הוצרך לשתות וההרהר בדעתו אם יבקשוהו התלמידים המתפללים בבית המדרש בביתו לעלות לתורה במנחה של תשעה באב מה יענה להם, ופלפל בזה הרבה (עיין לקמן סימן ע"ג הערה ו') להורות היתר בכה"ג לעלות לתורה נגד פשט השו"ע (או"ח סימן תקס"ו סעיף ו') ולא העלה על דעתו להודות בכך בפני התלמידים שאינו צם מחמת החולי וכנראה משום 'כבוד התורה', ואם בחולי הדבר כן, על אחת כמה וכמה כאשר מדובר בשכחה, וכן מבואר לכאורה במשנה ברורה שם (או"ח סימן תקס"ו) סוף ס"ק כ"א שיש בדבר זה חילול ה' ובושה, והכל לפי המקום והזמן המבייש והמתבייש (והגר"א ויים בדבריו גופא הגדיר את ההנהגת הצה"ק ר' פנחס מקוריץ כ'שפלות' ואת הנהגת השואל ומשיב והאשל אברהם כ'ענוותנותם הגדולה' הרי שאדם ורב 'רגיל' לא נמצא במדרגות כאלו...)
ט - שו"ת הר צבי או"ח ח"ב סימן ע"ה בשם הבית הלוי, וכן דעת דיין אחד המובא בפר"ח בסימן זה, וכן דעת המאמר מרדכי סימן זה, וכן דעת מקצת רבני סלוניקי כמובא בשו"ת כנסת הגדולה סימן כ"ט, וכן דעת שו"ת בית דוד (מעיקר ההלכה) או"ח סימן רס"ז, וכן דעת הגרש"ז כמובא בהליכות שלמה לפסח פרק י"א סעיף ז'.
י - פרי חדש סימן תפ"ט, כנסת הגדולה שם, שבט הלוי ח"ג סימן צ"ו (בהוספה, ונדפסה גם בח"ד סימן קנ"ז) ועוד, ועיקר ראייתם מהירושלמי שבן עיר לא מוציא בן כרך, ועיין בהר צבי שם שהירושלמי לא ס"ל להא דיצא מוציא אבל לתלמודא דידן בן עיר מוציא בן כרך ועיין עוד בהרר"י בשדה בסוף הספר מה שמרחיב בעניין זה (שהירושלמי מביא בפ"ג דברכות ה"ג דין זה שאע"פ שיצא מוציא) והמתירים עצה זו יסברו לחלק בן 'בן עיר ובן כרך' שאכן זמנו של זה לא כזמנו של זה, לבין נד"ד שגם מי שדילג היה בשנה זו בר חיובא במצוות ספירת העומר, עיין בפסקי תשובות סימן תפ"ט הערה 69 ובהרר"י בשדה (על שו"ת הר צבי שם) שמבאר כל סוגי וחילוקי 'בר חיובא' ואכמ"ל.
יא - אולם אין לטעון דדילמא יש בציבור עוד אנשים שדילגו יום אחד ורוצים לצאת בברכת הש"ץ ואם יברך מי שדילג מפסידם, זה אינו דממ"נ אם הלכה כרוב הראשונים הרי שש"ץ שדילג שפיר נחשב בר חיובא, ואם הלכה כדעת הבה"ג הרי שאינו כלל חייבים במצווה זו ואינם צריכים כלל לצאת בברכתו ודו"ק (וכל זה לפי ההבנה הפשוטה בבה"ג שמי שדילג כבר לא יכול לקיים את המצווה אבל לפי המובא בהערה ג' מהתוס' במסכת מגילה יש לעיין)
יב - ויש לעיין אם מפסיד בכך את אותו אחד שבוודאי חייב לברך ומבקש ממנו לא לברך אלא לכוון לצאת בברכתו, שהרי לדעת הפר"ח ודעימיה אינו יכול להוציאו, או שנאמר שאחר שיש לו ס"ס לברך ממילא הוי 'בר חיובא' וכמו שלא מצאנו לכא' שמי שמסופק אם דילג יום אחד שאינו יכול לברך להוציא מי שלא דילג כלל, אך יש לחלק שזה הוא שני ספיקות על המצווה עצמה, ואילו בנד"ד ספק אחד (אם נחשב בר חיובא או לא) הוא ספק בנידון הברכה עיין לעיל הערה ה'.
יג - עלון בית מרן פרשת אמור תשע"ו.
יד - עלון בית מרן פרשת אמור תשע"ז.

"מדוע על נשים לכסות את גופן ושיערן?"

/ רחל כהן וולמן*

"סערת כיסוי הראש" העלתה שוב את לכותרות את התהיות והמבוכה, שלא לומר חוסר הידע והבורות, לגבי כללי הצניעות של ההלכה היהודית. שוב ניתן לשמוע את השאלות "מדוע נשים חייבות להסתיר את גופן? האם יש משהו מביש או רע בגוף האישה או בשערה? אם הגברים אינם מסוגלים לבלום את יצריהם, הרי זו בעיה שלהם! למה צריכה האישה לכסות את גופה רק בגלל אנשים אחרים המתקשים להתגבר על הפיתוי?"

שאלות מסוג זה נזרקות לא אחת לחלל האוויר בשיח הציבורי, לעיתים מוטחות בהאשמה. הן נובעות מתוך ההנחה שהסיבה היחידה להתלבש בצניעות היא למנוע פיתויים. ההנחה הזאת אינה מדויקת כלל. הלבוש הצנוע על פי היהדות אינו קשור רק לאופן שבו אנשים אחרים רואים את הנשים, אלא גם לאופן שבו נשים רואות את עצמן.

לכסות משהו אין פירושו להתבייש בו. מתי ראיתם לאחרונה את ספר התורה? לעולם לא נשאיר ספר תורה כשר פתוח סתם כך. תמיד נסתיר אותו בעטיפות רבות. התורה נשמרת בתוך בית כנסת, בארון הקודש, מאחורי פרוכת, עטופה בכיסוי וקשורה היטב בחגורה. מוציאים אותה אך ורק למטרות קדושה, כגון לקריאה בה במהלך התפילה. באותם זמנים מיוחדים אנו פותחים בזהירות את הפרוכת, פותחים את דלתות ארון הקודש, מוציאים את ספר התורה ומסירים מעליו את עטיפותיו. ברגע שסיימנו מיד נעטוף אותו שוב ונשיב אותו למקומו המקודש.

מדוע אנו נוהגים כך? מדוע משתדלים עד כדי כך להסתיר את התורה? האם אנו מתביישים בה? האם יש בה חס ושלום משהו מכוער?

כמובן שלא. ההיפך הוא הנכון.

הסיבה שאסור להשאיר את התורה חשופה ופתוחה, היא מפני שהיא החפץ המקודש ביותר שלנו, משום שהיא כה קדושה ומיוחדת ויקרת ערך עבורנו. אנו שומרים אותה בעטיפות מכיוון שאסור לנהוג בה בקלות ראש או בחוסר תשומת לב. אילו הייתה התורה תמיד פתוחה וגלויה לעין, הדבר עשוי להוזיל את ערכה, לא רק בעיני זרים, גם בעינינו, והדבר היה פוגע בקדושתה. בכך שאנו שומרים אותה הרחק מעין רואה ומוציאים אותה רק בזמנים מיוחדים, אנו שומרים על רגש של יראת כבוד ויראת קודש כלפי התורה.

באופן דומה נכון הדבר גם באשר לגופינו. הגוף הוא יצירתו המופלאה והקדושה של אלוקים. זהו ביתה המקודש של הנפש. הצנעת הגוף היא הדרך שבה אנו שומרים על רגש של כבוד והערכה כלפיו, וזאת לא משום שהוא דבר שיש להתבייש בו, אלא משום שהוא כה יפה, יקר ערך ומופלא בעינינו.

חשוב לציין, כי הדבר נכון גם ביחס לגופם של גברים, לא רבים יודעים, שגם לגבי גברים חלים חוקי צניעות (אם כי שונים מאלו של הנשים). אך ביחס לנשים זה נכון אף יותר. הגוף הנשי ניחן ביופי ובעוצמה שעולים בהרבה על אלו של הגוף הגברי. חכמי הקבלה מלמדים שגוף האישה ניחן ביופי עמוק יותר, משום שנפשה של האשה מגיעה ממקום גבוה יותר. אפילו לשיערה של האשה יש משמעות, עוצמה ועומק מיוחדים. זוהי הסיבה שבגללה גופה ושיערה צריך להישמר מכוסה עוד יותר, ובלבוש צנוע יותר.

בעולם שבו הפכו את גוף האישה לסמל פרסומי זול, איננו צריכים הוכחה לאמת שבחוכמת היהדות. היכן שהכול חשוף וגלוי לעין אין שום דבר מקודש ומכובד, הדבר הופך לנחות ולעיתים אף בזוי. ודאי שאינו מעורר הערכה. איפה שהוא עמוק פנימה, כולנו מבינים זאת, אפילו שופטים נאורים: מה שיקר לנו באמת, אנו שומרים לעצמנו, מכובד, עטוף ומכוסה.

* ד"ר רחל כהן וולמן היא מאבחנת התנהגותית / ניו-יורק / תורגם מאנגלית

קודש לה'

/ הרב איתמר הרשקו

במעמד הסנה הקב"ה מבקש להודיע למשה שהגאולה הקרובה היא איננה הסופית, ולכן יהיו עוד צרות וגלויות עד שתושלם הגאולה.

תוכחה שנמצאת בפרשיתנו באה להדגיש נקודה זאת, שכן היא נאמרה לישראל בשנה השנייה לצאתם ממצרים ולאחר הקמת המשכן ומות שני בני אהרון.

הקב"ה אומר למשה לומר לעם מה יהיה עמו בזמן חורבן בית ראשון, שאלו הם הקללות המופיעות בפרשתנו[1], למרות שטרם הגענו ארצה ובנינו את אותו מקדש שהולך להיחרב.

מדוע אם כן התורה מקדימה מכה לרפואה ובטרם נבנה כבר נודע שהבית יחרב בסופו?!

תמיהה זו תמה משה ועל כך ענה לו הקב"ה שאמנם אין צורך להזכיר זאת כעת לעם לקראת יציאתו ממצרים אך עלינו לדעת שיגיעו ימים אחרים ויש להכין הכל על מנת לעבור אותם ולצאת מהם- ממש כשם שיוצאים כעת ממצרים.

בדברי ימי מלכי ישראל אנו רואים שאכן המסורת עברה מדור לדור- מלכי בית דוד והם פעלו ברוח זו על מנת להבטיח את שימור כלי המקדש לדורות.

ראש וראשון לכך הוא שלמה המלך שהכין בית לה' תחת קודש הקודשים על מנת שניתן יהיה להטמין שם את הארון כשתגיע

השעה לכך.

כל מלך העביר מיקום זה ליורשו עד שבאה עטליה והכריתה את כל זרע המלוכה, לבד מיאשיהו שגדל באותם מחילות של בית קודשי הקודשים.

כיוון שזה היה בית גידולו עד שהוצא אל העם ידע יאשיה היכן הוא המטמון אך גם מהי הדרך הטובה ביותר להסתיר זאת ממלכים רשעים כדוגמת עטליה ובוודאי שיוסתר המקום מהאוייב.

בימי יאשיהו נמצא ספר תורה הגלול בדיוק בפרשת התוכחה[2] ועקב כך פועל יאשיהו על מנת להבטיח את שמירת ארון הברית וצלוחית שמן המשחה לנצח.

באותו הזמן עסק יאשיהו מחד בביעור כל הבעלים מהארץ אך יחד עם זאת הוא עשה בדק בית וחידש את המקדש.

למרות שהוא ידע שהבית עתיד להיחרב ודווקא משום כך, יאשיהו השתמש אמנם בבית אשר הכין שלמה לצורך ההטמנה העתידית של הכלים אך הוא שינה את החללים ששם כך שלא יהיה ניתן לאתרם[3].

לולי שהיה מכין שלמה את המקום ולולי ההטמנה של יאשיהו, מלמדים אותנו חז"ל ע"פ דברי ירמיהו שאם היה הארון גולה שוב לא היה חוזר לעולם.

לכן כבר כיום מגלה הקב"ה למשה שיהיו ימים בהם יצטרכו ישראל לכלכל צעדיהם על מנת להבטיח את היכולת העתידית לשוב מהגלות ולקומם מחדש את הריסות בית המקדש.

לאחר פרשת התוכחות ישנם פרשיות הערכין ומעשר בהמה, וזאת על מנת לומר לנו שלמרות כל הצרות והגלויות לא זזה חיבתו של הקב"ה מאתנו. וכל יהודי אף הקטן ביותר בשנים יש לו ערך בפני ה'. ואף על פי שישנם זמנים שבהם הערך יורד- כימי הגלות, אין זה אלא זמני.

וההוכחה לכך נמצאת בפרשת מעשר בהמה שיכולה להתקיים באם ושלוש בנות שילדו כל אחת שלוש בנות וכולן- בני אותה השנה הנכנסים לדיר להתעשר כאחת.

וכך מגלה לנו התורה שהקדושה תקפה מהקטן ועד לגדול שכולם ראויים לכך, וכקטן כגדול כולם כאחד חביבים על הקב"ה כבנים.

על דבר מעין זה ציוותה התורה בפרשת אמור- "ונקדשתי בתוך בני ישראל", כשהכוונה היא לקדש את ה' בפרהסיה בפני עשרה אנשים מישראל.

ודורשי רשומות דרשו את סוף הפרשה כנגד רבי עקיבא וחבריו שקידשו את ה'.

על הפסוק "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט והעשירי יהיה קודש להי"", למדו בדרך אקרוסטיכון- **וכי למה מת עקיבא שהיה רועה בקר וצאן?! התשובה לכך- כל אשר יעבור, דהיינו תשעה מתוך עשרת הרוגי מלכות, הם 'תחת השבט' שהם באו לכפר על מכירת יוסף בה היו תשעה שהטילו חרם שלא לגלות ליעקב על כך[4]. אך 'העשירי' שהוא רבי עקיבא- 'יהיה קודש להי'', כביכול כנגד הקב"ה שהשתתף אף הוא עמהם באותו החרם כמשלים לעשירי.**

במעשה זה נמצאנו למדים שישראל והקב"ה אחד הם, ואף אם ישנו זמן מהזמנים בו אנו נראים כנפרדים אין זה אלא על מנת לשוב לחבור מחדש כשיעלה הרצון לפניו יתברך.

ובימים אלו, לפני כשבעים וארבע שנים בשבוע הזה- כ"ו באייר נוצח האוייב הנאצי והוכרע סופית, ובזה תמו הקללות. ומיד אחר כך זכינו לראות את דברי הנחמה בשיבת ישראל לארץ ולירושלים בה' באייר ובכ"ח בו.

וכימי צאתנו מארץ מצרים- מראנו נפלאות בהרמת קרן ישראל כרועה המקבץ עדרו בהביאנו חזרה לביתו.

1 - הרמב"ן על פרשת הקללות
2 - מלכים ב, כב
3 - ואכן בימי בית שני היה כהן שהבין היכן היכן היכן אותו מקום, לאחר שראה מרצפת משונה מחברתה, אך לא הספיק לגמור הדבר ומת במקום
4 - פרקי דרבי אליעזר

סיפור לשבת

גשם של דולרים

הרב יוסף צבי גוביץ זצ"ל ["הנידון לחיים"], סיפר את הסיפור הבא על אימו מרת ברכה ע"ה:

בערב שבת אחד, בסוף עונת הסתיו, שלחה אותה סבתה למרכז העיר, כדי לגבות סכום כסף בערך של כמה מאות דולרים. אמי הייתה אז כבת ארבע עשרה, והיתה זו לה הפעם הראשונה בה החזיקה סכום כסף גדול שכזה. הם גרו בפרברי העיר ברגסז, שבמזרח אירופה, סמוך לכרמי ענבים, מרחק חצי שעת הליכה מהמרכז. אמא חששה מאוד שמא תאבד חלילה את הכסף, ומיהרה הביתה, אך באמצע הדרך התקדרו לפתע השמים, ונעשה חשוך. באותם ימים לא היו נפוצים שעוני יד, ואמי נבהלה, מאחר שחשבה שכבר נכנסה השבת, והיא מחללת אותה, ח"ו, בהחזיקה ביד כסף. ברגע זה היא עברה ליד בית קטן מוקף גדר שיחים, והחביאה במהירות את המעטפה עם השטרות בין השיחים, מתוך כוונה לחזור במוצאי השבת ולאסוף אותה. לאחר שהכסף הוטמן היטב

המשך בעמוד הבא...

לכבוד שבת קודש, המשיכה בדרכה הביתה, אך לפתע ־ השמים התבהרו!. אמא הבינה שהעננים הכהים הם שגרמו לחשיכה, והשבת עדיין לא נכנסה... מיד פתחה בריצה מהירה בחזרה למקום שבו החביאה את הכסף, אך... שוב ושבר! הכסף איננו! חיפשה וחיפשה, אך לא מצאה את המעטפה... היא חזרה לביתה, כשדמעות זולגות מעיניה ללא הרף. היא התקשתה לספר את אשר אירע, אך הסבתא טובת הלב, מרת מינדל שיינפלד ע"ה, הרגיעה אותה: "את התכוונת לטובה, רצית להינצל מחילול שבת, אבל מהשמים סידרו כך שהכסף יגיע לידי מישהו שאולי זקוק לו יותר מאתנו, אין לך על מה להצטער!".

חלפו מספר ימים. אמי עבדה באותה תקופה בחנות הלבשה במרכז העיר, והנה יום אחד נכנסה לחנות אלמנה צעירה עם ארבעת ילדיה הקטנים כדי לקנות להם בגדי חורף, ובפיה סיפור: "לא תאמינו איזה נס קרה לי בערב שבת! החורף הולך ומתקרב, והייתי מודאגת מאוד מהיכן יהיה לי כסף כדי לרכוש בגדים מחממים לילדיי הקטנים לקראת החורף האירופי המקפיא והמושלג. ואז... לפתע התכסו השמיים בעבים כהים, ונעשה חשוך כמעט כמו בלילה. באותו בוקר תליתי כביסה לייבוש, ופחדתי שירד גשם והכביסה תירטב. יצאתי לחצר והתחלתי מורידה אותה במהירות. במהלך איסוף הכביסה, נפל אחד הסדינים. התכופפתי כדי להרימו, והנה בין השיחים מונחת מעטפה עם שטרי כסף! מאות דולרים! "אינני יודעת כיצד להודות להקב"ה ששלח לי את הכסף הזה כדי שאוכל להלביש את ילדיי לקראת החורף!". אמי האזינה לסיפור בהשתאות, וכמובן שלא אמרה דבר... (ברכת דוד/ הרב חנניה צ'ולק שליט"א).

שביבים / שאול שיף

שומרים טובים

/ הרב משה אהרן אויש

"מעל אלף מלווה מלכה רצופים היה זקני ר' שלמה ענגל ז"ל אצל רבי ישעי'לה", כך מספר נינו הרה"ח ר' הירצקא ענגל הי"ו. "סעודות אלו היו נמשכות שעות ארוכות, ופעמים רבות היו מסתיימות כבר בעלות השחר. "למרות האורחים הרבים שהיו שוהים בקערעסטיר בביתו של רבי ישעי'לה בשבתות, וסועדים על שולחנו, וכידוע המאכלים היו מוגשים שם בריווח עצום, במטעמי גן עדן - בכל זאת, מיד אחר הבדלה, החלו בהכנות לסעודת המלווה מלכה. היו אופים במיוחד בכל מוצאי שבת חלות גדולות, העמידו לבשל טשולנט, מרק, בשר ודגים, תפוחי אדמה, ועוד מאכלים רבים כיד המלך, וכרוחב ליבו הטהור של רבי ישעי'לע והרבנית.

"דרכו בקודש של רבי ישעי'לע היתה לספר סיפורי צדיקים כנהוג, ותמיד היה מבקש שיספרו גם 'געלט מעשה', סיפור שקשור לכסף. והחסידים, אנ"ש ואלו שהיו אז, ידעו שסיפור זה לעת כזאת הוא סגולה לפרנסה, וזו היתה כוונתו של רבי ישעי'לע, להמשיך שפע ברכה והצלחה בבני חיי ומזוני רויחא ובריאות הגוף ורפואות הנפש וכל טוב לבנ"י כדרכם של הצדיקים. וכל פעם שהיה רבי ישעי'לע מסיים את הסיפור, היה זקני ר' שלמה מפטיר: 'ווען דער בורא כל עולמים וועט אונז געבען מנוחה ושמחה, וועלמער וויסען דער רבש"ע איז א ממליך מלכים ולו המלוכה' (כשבורא כל עולמים יתן לנו מנוחה ושמחה, אז נדע שהרבש"ע הממליך מלכים ולו המלוכה)".

"זקני ר' שלמה היה בעל ממון רב, והתפרנס משיווק מוצרי מזון, והיו לו בחצרו בטוקאי מחסנים מלאים עם קמח, סוכר ועוד מוצרי צריכה. פעם אחת תקפה מכת עכברים קשה את המחסנים, וביום בהיר אחד ראה שמאות עכברים חודרים למחסנים ומתחילים לכרסם את הסחורה. מיד קם ונסע לקערעסטיר לשפוך שיח לפני הרה"ק לישועה מיידית, ובכה לפני רבי ישעי'לע בטענה כי הוא מקפיד לתת מעשר געלט מכל הכנסותיו, ולא מגיע לו הפסד גדול זה. "רבי ישעי'לע שמע המקרה ואמר לו: אכן אתה צודק. הן אני מכירך כאיש חסיד וירא שמים, ואני יודע כי אתה מפריש מכל הכנסותיך מעשר כספים למהדרין, ולא מגיע לך הפסד כזה. ואמר לו שיילך לשלושת חתניו הרבנים הגאונים, שישבו במושב בית דין ויחתמו על פסק דין שלא מגיע לר' שלמה ענגיל מטוקאי הפסד באוצרותיו. "והלך זקני ר' שלמה והושיב את חתניו של הרה"ק, הלא הם הגאון רבי שמואל גרוס אב"ד בערעבשט, הגאון רבי ראובן חיים קליין אב"ד סאנינא, והגאון רבי ישראל אברהם לנדא אב"ד באדלין, והם הוציאו פסק, שהנה הגיע לפנינו הרב שלמה הכהן ענגיל מטוקאי שנותן בכל חודש מעשר כספים כנדרש, ובוודאי שלא מגיע לו שיפסיד רכושו ע"י מכת העכברים, וחתמו שלושת הרבנים הגאונים. והביא זקני את הפסק לרבי ישעי'לע והוא צירף בכתב ידו, גם אני הק' ישעי' בן מו"ה משה ז"ל, שהי' משמש בקודש אצל הה"צ מליסקא זי"ע, מצטרף לפסק הגאונים שליט"א. ואמר לו רבי ישעי' שידביק את הפסק על הדלת של המחסנים ויברחו. וכן הוה".

מוסיף ר' הרצקא ואומר: "יש כאלו שמוסיפים שהעכברים ברחו למחסנים של השכן הגוי, והוא התפלא מאיפה באו לפתע כל העכברים, אבל אני לא שמעתי כך בבית אבא. וכן הסגולה של הדבקת תמונת רבי ישעי'לע כסגולה נגד העכברים, שיש כאלו המקשרים זאת לזקני ר' שלמה, אנו לא קיבלנו זאת, ואולי הסגולה באה ממקור אחר".

עוד סיפור מופלא של ר' שלמה ענגיל הקשור למלוה מלכה אצל רבי

ישעי׳לע מספר בהתרגשות נינו הרה״ח ר׳ הירצקא הי״ו. ״גוי אחד שהיה גר בטוקאי והכיר את זקני מאוד, ידע שהוא נוסע בכל מוצאי שבת באמצע הלילה לקערעסטיער, וטיכס עצה איך לשדדו ולרצחו נפש. והמתין לו באחד השדות שמשם היה נוסע לקערעסטיר, ותיכנן שכשיעבור שם יתנפל עליו וירצח אותו ויקח את שללו.״זקני לא ידע כמובן ממה שמצפה לו בדרך, ויצא עם עגלות מלאות כל טוב בדרכו למלוה מלכה. לפתע בהיותו באמצע הדרך במקום חשוך לגמרי, קפצו כמה כלבים גדולים מול העגלה והחלו לנבוח בקולי קולות, עד שהסוסים נרתעו והסתובבו לאחור. כאשר ראה זאת זקני, ניסה לנסוע דרך צד שני, אך הכלבים רדפו אחריו ולא נתנו לו להמשיך בדרך. כך נמשך הדבר כשעתיים, עד שאחרי זמן רב, כביאתם כך הליכתם, לפתע הסתובבו הכלבים ונמלטו. לאחר כמה רגעים כשראה ר׳ שלמה שהכלבים לא שבים, המשיך בדרכו בלב רועד מפחד לקערעסטיר. ״כאשר נכנס למלוה מלכה, עוד קודם שהחל להתנצל על האיחור, קם רבי ישעי׳לה ואמר לו: ״נו שלמה, האב איך דיר געשיקט גוטע שומרים...״ (שלחתי לך שומרים טובים?). זקני לא ידע מה כוונת הרבי, רק למחרת הגיעה השמועה שאותו גוי חיכה זמן רב, ואחרי שעתיים כשראה שר׳ שלמה לא מגיע במקום שחיכה לו, הבין שכנראה לא יסע היום לקערעסטיר והלך לו. וכך ניצל זקני ר׳ שלמה ע״י השומרים ששלח לו ר׳ ישעי׳״.

לפיים את מסדר הקידושין

בא אברך אל האדמו״ר הקדוש רבי מאיר אבוחצירא זי״ע, והפציר בו כי יבטיח לו זש״ק. אמר לו הצדיק: ״דע כי הרב שסידר קידושין בחופתך נפגע מכם. עליכם לפייסו בטרם תבואו אלי״. דמו של האברך קפא בעורקיו. מרן הגר״ד פוברסקי זצ״ל ראש ישיבת פוניבז׳, הוא שהוזמן לסדר קידושין בחופתו. דקות אחדות עוד רעד תחת ההלם, כשהוא נזכר באחת כי אכן אירע שם משהו: המחותנים ביקשו להוסיף לכתובה כמה תנאים שבדרך כלל לא מוכנסים לכתובה, רבי דוד פסק כי אינו מסכים לכך, וכי אם יוסיפו את השורות הללו - הוא לא יסכים לסדר קידושין! אחד המחותנים הגיב מתוך לחץ כי השורות כה נחוצות, ואין ברירה אלא להוסיפן, גם אם רבי דוד לא יסדר את הקידושין... רבי דוד קם ללכת, ורק כחלוף דקות אחדות התעשתו המחותנים, אצו אחריו במהירות להשיבו תוך שהבטיחו לו כי כתיבת הכתובה תהא כרצונו בדיוק. רבי דוד, ענק הרוח ושפל הברך, שב בשמחה, סידר קידושין והכל על מקומו בא בשלום. אלא שמסתבר כי מן השמים לא הסכימו למחול על הפגיעה... כחץ מקשת אץ האברך מאשדוד אל מעונו של רבי דוד בב״ב, שטח בפניו בבכיות את בקשתו כי יואיל למחול לו. ״רבי מאיר גילה לנו כי עלבון כבוד התורה מפריע כאן!״. רבי דוד היה המום וכאוב. הוא פרץ בבכי מזעזע על כך שבעטיו נמנע זש״ק מזוג יהודי. על אתר הצהיר מפורשות כי הוא מוחל לגמרי ואין כאן מצדו שמץ של קפידה חלילה. עוד באותו ערב שב האברך אל רבי מאיר וסיפר לו כי הושגה המחילה. האברך לא זז מביתו עד שהובטח לו זש״ק בתוך שנה. וכך הווה, בתוך שנה חבק האברך בן זכר במזל טוב. בהיוולד הילד הנכסף, טרח רבי דוד להגיש לאברך מתנה גדולה עבור הרך הנולד, כדי לפיים את הוריו על כך שבסיבתו נגרמה להם עגמת נפש.

(הגרי״י לוגאסי שליט״א, ׳בית יעקב׳ פרי מטות,
הובא במאמרו של הרב יעקב הייזלר בהמבשר תורני פסח תשע״ג)

״אם בחוקתי תלכו״

בעת כהונתו של רבי משולם איגרא כרב ואב״ד בעיר טיסמניץ, נכנסו אליו פעם שני בעלי בתים מעיר סמוכה לדין תורה, ומתוך חומר העניין ביקשם הגאון שיחזרו למחרת. כשיצאו מביתו החליטו שהעניין ״בוער״ בהם ואין הם יכולים להמתין עוד. הסכימו לחזור לעירם ולהתדיין בפני רב עירם, וכן עשו. כששמע רבם את השאלה המסובכת, ביקש שהות של מספר רגעים. יצא לחדר אחר, התפלל להשי״ת בבכי גדול שיעזור לו לפסוק את ההלכה בעניין, שאם לא כן עלול לצאת עליו קול כמי שאינו יודע צורתא דשמעתתא. ואכן נתקבלו תפילותיו ובכיותיו, ונפל בדעתו לפתוח איזה ספר ושם נתגלתה לעיניו בדיוק אותה השאלה - ותשובה בצידה. שמח הרב שמחה גדולה ומיהר לצאת אל בעלי הדין ופסק להם דינם. כעבור זמן נזדמנה לאותם שני בעלי דין לשהות בעיר טיסמניץ, וחשבו שהגם שכבר נפסקה להם שאלתם בידי רב עירם, בכל זאת מן הראוי להיכנס לרבי משולם איגרא, לשמוע מה היה הוא פוסק. נכנסו אליו, ביקשו מחילה על שלא שבו בזמנו לשמוע פסיקתו, והוסיפו כי עתה הם מבקשים לדעתה. ענה להם רבי משולם את תשובתו, והנה היא ממש כפי שפסק להם רב עירם. התחילו האנשים לחייך, ומששאל מדוע, סיפרו לו השניים את כל השתלשלות המעשה, שכיוון שהייתה שעתם דחוקה, פנו אל רב עירם והוא אכן עשה זאת ברגעים ספורים. כששמע רבי משולם זאת, התמלא ליבו התפעלות רבה ומסקנתו הייתה שאותו רב עירם הוא בוודאי עילוי גדול, ואם כך, מן הראוי להקביל את פניו. יצא לביתו של אותו רב. משנכנס רבי משולם שמה, התמלא המארח מורא ופחד, והתעניין על מה ולמה הטריח עצמו הגאון לביתו? סיפר לו רבי משולם כי התמלא התפעלות כיצד עלה בידו לפסוק במהירות רבה כל כך שאלה עמוקה וקשה שכזו. הודה אותו רב על האמת וסיפר כי אומנם לא ידע מה להשיב, ובכה במר נפשו להשי״ת שיחלצהו מן המייצר ויעזרהו למצוא את הפסק, וכך היה. כששמע רבי משולם את הדברים, סרה התפעלותו בבת אחת וענה: ״לבכות גם אנו יכולים, אולם הדרך הנכונה היא לעמול בתורה״. נתן לו שלום - והלך לדרכו.

(״יראה ודעת״)

״אם בחוקתי תלכו״

ר׳ שמעלקא מניקלשבורג היה אומר לכל תלמיד שהיה בא לפניו: תדע, שהיממה נחלקת ל-24 שעות. 14 ללימוד, שעתיים לתפילות, שש לשינה, אחת לצורכי קהילה ופסק דין, חצי שעה לאכילה וחצי שעה למנוחה. ובכל זאת, באותה חצי שעה של מנוחה היה לומד עימהם ״חובת הלבבות״.

״אם בחוקתי תלכו״

חסיד אחד התלונן בפני הרבי מקוצק זי״ע, שהוא עוסק הרבה בתורה, מתאמץ להיות ״למדן״, אך המטרה רחוקה ממנו מרחק רב. אמר לו הרבי: בכל התורה לא מצינו מצווה כזאת שאתה רוצה להיות למדן, ואם כתוב: ״למדו היטב״ (שמות א, יז), מפרש רש״י על אתר: ״היטב, להיטיב״. כלומר, שהכוונה לא לדעת ״היטב״ למדנות, אלא לדעת ״היטב״ כיצד להיטיב - לעשות מעשים טובים.

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי

נשמח לקבל תגובות
והערות מהקוראים
בדואייל: besod@013net.net